

**МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ

(Частина 2)

За загальною редакцією О.В. Киричука,
доктора педагогічних наук, професора, академіка АПН України

Збірник наукових праць
VI Міжнародної науково – практичної конференції
(21 травня 2009 року)

Київ 2009

УДК 159,9
ББК 88
П86

Розповсюдження і тиражування без офіційного
дозволу ІПК ДСЗУ заборонено

Матеріали друкуються в авторській редакції

Рецензенти:

Болтівець С.І., доктор психологічних наук, професор Карамушка
Л.М., доктор психологічних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України 8 квітня
2009 року, протокол № 3

Редакційна колегія:

Киричук О.В., д-р пед. наук, проф., (відповідальний редактор);
Маршавін Ю.М., канд. істор. наук, доц.; Туленков М.В., канд. соц. наук,
доц.; Лукашевич М.П., д-р філос. наук, проф., Колесникова В.Ф., канд.
психол. наук, доц. (відповідальний секретар)

П86 Психологія праці та управління: Збірник наукових праць
VI Міжнародної науково-практичної конференції. – Част. 2 / Відп.
ред. О.В. Киричук / Упорядники: Киричук О.В., Колесникова В.Ф.,
Шелест І.І., Матвієнко Л.І., Смирнова О.П., Зелінська Я.П. – К.: ІПК
ДСЗУ, 2009. – 202 с.

ISBN 978-966-8640-22-3

У збірці наукових праць висвітлюється широкий спектр питань
психології праці та управління, зокрема, теоретико-методологічні аспекти
психології праці та управління в контексті діяльності державної служби
зайнятості, а також проблеми управління профорієнтаційною та
консультативною роботою, професійною підготовкою незайнятого
населення.

УДК 159,9
ББК 88

ISBN 978-966-8640-22-3

© Інститут підготовки кадрів державної служби
зайнятості України (ІПК ДСЗУ), 2009

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

<i>Тулєнков М.В.</i>	Нормативна культура – ключовий інструмент упорядкування організаційної взаємодії суб'єктів соціального управління.....	4
<i>Смирнова О.П.</i>	Психологічні чинники становлення професіоналізму керівника.....	22
<i>Овсяник І.А.</i>	Управлінське спілкування як специфічний вид діяльності керівника.....	33
<i>Чанцева О.М.</i>	Особливості самоєфективності держслужбовців у контексті соціально-когнітивної парадигми.....	46
<i>Зелінська Я.Ц.</i>	Вплив стилів управління на формування психологічного клімату в колективі.....	53
<i>Сич О.О.</i>	Гендерний аспект психології лідерства.....	59
<i>Колесникова В.Ф.</i>	Психологічні передумови виникнення стресу в ситуації працевлаштування.....	70
<i>Василенко Т.А.</i>	Управління туризмом: соціально – психологічний дискурс.....	79
<i>Лукашевич О.М.</i>	Культура мислення як фактор успішності менеджерів.....	96
<i>Чайка Г.Л.</i>		

РОЗДІЛ II. ПРОФОРІЕНТАЦІЙНА РОБОТА ТА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ В ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

<i>Зелінська Я.Ц., Бурханова Т.С. Коляденко Н.В.</i>	Психологічні аспекти професійного навчання безробітних..... Завдання служби зайнятості щодо подолання психологічних проблем в процесі організації професійного навчання інвалідів.....	107 116
<i>Синявський В.В., Міропольська М.А.</i>	Психотехнологія проведення клієнто-орієнтованої бесіди у профконсультаційній роботі з безробітними.....	124
<i>Колесникова В.Ф., Василенко О.В.</i>	Психодіагностичне та професіографічне забезпечення професійного навчання безробітних.....	142
<i>Литвинова Н.І.</i>	Підготовка учнівської молоді до вибору професії в умовах ринку праці.....	148
<i>Ортікова Н.В.</i>	Підвищення мотиваційної готовності випускників ВНЗ до праці.....	158
<i>Сорокіна О.А.</i>	Установки студентської молоді щодо майбутнього працевлаштування.....	165
<i>Кучеренко Є.В.</i>	Змістовий компонент професійного самовизначення студентів – майбутніх психологів.....	172
<i>Зубалій Н.П.</i>	Професійна підготовка як важлива умова формування позитивного ставлення до навчання у практичних психологів.....	178
<i>Данилова Г.С.</i>	Стратегія розвитку професіоналізму в контексті акмеології.....	185
<i>Лаверенко О.В.</i>	Феномен вигорання управлінських кадрів.....	192

УДК 378.37

УСТАНОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Сорокіна О.А.
(м.Київ)

Майбутнє України багато в чому залежить від того, якою є молодь, що вона вміє і може робити для власної реалізації і реалізації суспільних інтересів, а також реалізації свого творчого потенціалу. Це можливо лише за умов зайнятості молодого покоління у суспільно корисній справі. Молодь прагне соціально-економічного самоствердження, матеріально забезпеченого, здорового життя, якісної освіти як можливості здобути в майбутньому престижну професію і місце роботи для досягнення соціального успіху і матеріального благополуччя. На сьогодні існує тенденція до зростання виходу на ринок праці освіченої молоді, що вже набула спеціальності, професію. Сучасний ринок праці потребує фахівців з високим рівнем компетентності, здатних забезпечити конкурентоспроможність підприємства, фірми, установи. Але „конвеєр” навчальних закладів всіх рівнів продовжує випускати дипломованих спеціалістів, багато з яких не знаходять попиту за отриманою спеціальністю на ринку праці. Формується розрив між набутими знаннями та вимогами виробництва. Підготовка фахівців вищої кваліфікації здійснюється без урахування перспективних потреб економіки країни. Існує проблема як у тому, що бракує робочих місць, які відповідають кваліфікації та спеціальності, отриманій у вищій школі, так і в тому, що робота, яку можуть запропонувати випускникам ВНЗ, за оплатою, змістом і умовами праці не дуже їх приваблює. Внаслідок цього значна частина випускників навчальних закладів не може знайти роботу і вимушена змінювати кваліфікацію (або навіть професію) за допомогою центрів зайнятості. Відсутність професійного досвіду виявляється негативним фактором у пошуках першого місця роботи. В результаті випускники навчальних закладів вже займають достатньо помітне місце в

структурі молодіжного безробіття і їх доля серед безробітних зростає. А саме ситуації, що склалася в Україні у відношенні працевлаштування молодих людей, законодавчих гарантій їх трудових прав, вивчення роботи органів, які проводять молодіжну політику, систематизація статистичних даних, соціологічних досліджень дозволяють зробити несприятливий висновок, що проблема зайнятості та рівня безробіття молоді дуже гостра і, нажаль, далека від свого вирішення. А також, перш за все, є проблемою осіб, які обирають професію і вперше вступають у трудову діяльність після завершення навчання.

Об'єктом дослідження є особливості працевлаштування молоді в сучасних економічних умовах.

Предметом вивчення виступає установки молоді щодо майбутнього працевлаштування.

Мета дослідження: визначення установок студентської молоді щодо проблеми майбутнього працевлаштування та чинників, що впливають на цей процес.

Методи дослідження: аналіз літературних, законодавчих та нормативних джерел, анкетне опитування методи статистичної обробки даних.

Вибіркову сукупність становили студенти київських ВНЗ як гуманітарного так і технічного напрямків: факультету соціального управління АПСВ ФПУ; міжнародних економічних відносин, юридичного журналістики Київського Міжнародного Університету; факультету технології легкої промисловості Київського Національного Університету Технологій і Дизайну; факультетів прикладної фізики, метрології, газотурбінних установок і компресорних станцій Київського Авіаційного Університету. Кількість респондентів, що приймали участь в дослідженні, становила 180 студентів III - V курсів.

Серед причин, що поліпшують чи погіршують підготовку спеціаліста вищої кваліфікації, великого значення набуває сформованість мотивації щодо навчання. Аналіз мотивів вибору ВНЗ і спеціальності дозволяє

конкретизувати уявлення студентів про вищу освіту як цінність. В нашій анкеті були запропоновані ряд питань відносно цього вибору, а саме: мотивація, задоволення ВНЗ, професією, а також, що найбільш значущим є для студентів в майбутній професії. Дослідження визначило наступну ієрархію мотивів (див.табл. 1):

Таблиця 1

1. Я хочу одержати саме цю спеціальність	39,1%
2. Мене влаштовує рівень підготовки фахівців у даному навчальному закладі	42,6%
3. Цей навчальний заклад знаходиться близько до місця мого проживання	16,5%
4. У цьому навчальному закладі вчать мої друзі, родичі	14,8%
5. Це престижний навчальний заклад	40%
6. Тут у мене є шанс одержати безплатну освіту	29,6%
7. Закінчення саме цього навчального закладу дозволить одержати престижну роботу і домогтися успіху в житті	14,8%
8. Мої батьки наполягають на навчання в даному навчальному закладі	13%
9. У мене не має шансів учитися в іншому навчальному закладі	5,2%
10. Бажання здобути диплом (будь-який і неважливо де)	20,9%

Результати дослідження дають засади вважати, що для молоді характерно високий рівень домагань щодо освіти. Вибір навчального закладу молодь здебільш пояснює бажанням отримати обрану спеціальність (39,1%), престижністю навчального закладу (40%). Серед відповідей респондентів перші місця за кількістю виборів посіли також рівень підготовки фахівців ВНЗ (42,6%) та можливість отримати безплатну освіту. Звертає увагу на себе той факт, що значний відсоток молоді, яка прагне отримати безкоштовну освіту, припадає на студентів технічного профілю – 41,4% (від всієї сукупності опитаних респондентів цього профілю) і з них лише кожний шостий виявив зацікавленість в отриманні „саме цієї спеціальності”. Тому не може не насторожувати те, що бажання отримати технічну освіту супроводжується зневагою до інженерної праці. Тобто, аналіз наших даних дає можливість припустити, що провідним мотивом навчання для значної частини молоді, яка вже стала студентами вищих навчальних закладів технічного профілю, є не інтерес до фаху, а тільки бажання одержати диплом. Якість підготовки за такої мотивації не буде високою.

Важливе питання – як студенти оцінюють вже зроблений вибір? Наскільки освітні послуги ВНЗ задовольняють запитам споживачів цих послуг. Чи задоволені студенти ВНЗ та спеціальністю, яку опанували? Отримані дані свідчать, що більшість студентів висловили задоволення своїм вибором цілком (55,7%) та (20%) обраною професією. Для більшості наших респондентів (61,7%) важливим в обраній професії виявилася можливість отримати великі доходи. Прагматизм життєвих установок молоді суто на високооплачувану роботу очевидний, і це цілком природно для ринкових відносин. Але серед студентів багато й тих, хто замислюється про зміст, характер і особливості професійної діяльності, а саме: бажання реалізувати власний потенціал – 40,9%; творчий, цікавий характер роботи – 38,3%; можливість професійної кар'єри – 37,4%; відповідність професії темпераменту, характеру, здібностям – 24,3%. Це свідчить про самостійне та відповідальне ставлення молоді до вибору майбутньої професії не лише як джерела добробуту, а й можливості самореалізації в професії, що приваблює. Водночас, ці дані демонструють тенденцію до наростаючого прагматизму молоді у виборі спеціальності, ВНЗ.

На сьогоднішній день ми маємо невелику кількість позитивних результатів розвитку суспільства і це сприяє формуванню в молодіжному середовищі розчарування, втому і навіть страх перед майбутнім. Відтак в молодіжному середовищі спостерігаються дуже суперечливі погляди на своє майбутнє. Молодь не має впевненості в завтрашньому дні, про що свідчать відповіді наших респондентів. Майже 75% студентської молоді висловила свою занепокоєність стосовно перспективи безробіття. Але з властивим юності оптимізмом більшість студентів (60%) цілком „впевнені” або „скоріш впевнені” в своєму майбутньому працевлаштуванні, лише 21,7% скоріш чи зовсім не впевнені, 18,3% завагалися дати відповідь. Сьогодні загальна орієнтація молоді формується під впливом ринкових відносин. Отже, сучасна молодь розуміє, що в умовах ринкової економіки слід мати конкурентноспроможні властивості. Зараз щоб працювати далеко не

достатньо академічних знань – потрібні практичні знання та професійний досвід праці. Тому в своїх відповідях наші респонденти відзначають відсутність досвіду (35,7%) та недостатню компетентність в своїй спеціальності (10,4%) як одні з головних перешкод в майбутньому працевлаштуванні. Значними перепонами на шляху до працевлаштування за фахом, на думку студентів, є також недостатній попит спеціальності на ринку праці (кожний четвертий) та перенасиченість ринку спеціалістів певного профілю (кожний сьомий).

В останні роки все більш зростаюча кількість студентів поєднують навчання у ВНЗ з оплачуваною працею. Ринок праці за умов міста відрізняється наявністю широких можливостей, різноманітністю шляхів і методів працевлаштування. Пріоритетну роль у працевлаштуванні зазвичай відіграють неформальні шляхи й методи, що перебувають у площині особистих зв'язків і стосунків. Згідно з нашими даними, 57,1% студентів були працевлаштовані за допомогою родичів чи знайомих, 28,6% - за допомогою Інтернету і лише 6,4% за допомогою державної служби зайнятості. Дослідження також показали, що в умовах міста термін працевлаштування триває досить короткий час: 73% молоді влаштувалися на роботу „впродовж місяця або й менше”, 11% розв'язали цю проблему за 2-3 місяця. Близько півроку влаштовувалось 3,2% опитаних. Серед основних цілей зайнятості студентської молоді висувається турбота про післявузівське працевлаштування, потреба в роботі як однієї з форм соціалізації.

Згідно з нашого дослідження більшість, а саме 54,8% респондентів вже мають або мали, деякий час, власний досвід роботи. (7%) студентів працюють за фахом, (19,1%) працюють, але їх нинішня робота ніяк не пов'язана з майбутньою професією, (28,7 %) мали цей досвід, але незначний час і лише приблизно 45,2% не мали його зовсім. Кожний п'ятий студент визнав свій досвід як такий, що дозволяє розкрити творчий потенціал. Студентство працює для заробітку - (38,3%), для підвищення „конкурентних переваг” на ринку праці по закінченню ВНЗ - (34%) та отримання трудового

стажу (13%). Отримані дані свідчать, що оплачувана робота для студентів на сьогодні являється лише інструментальною цінністю, тим більше, що більшості з них праця не дозволяє здобути фінансової незалежності і самостійності, а зароблені кошти розуміються ними „як засіб, що забезпечує, перш за все, особисті витрати”.

В той же час можливий і позитивний вплив оплачуваної роботи на учбовий процес – у випадку збігу або наближеності характеру і змісту праці студентів до їх спеціалізації у ВНЗ. Така робота може відігравати важливу роль в підвищенні професіоналізму студентів в якості підготовки майбутніх спеціалістів, взявши на себе функції професійної стажировки.

Рівень доходів достатньо вагомо впливає на один з компонентів адаптаційного потенціалу: узгоджування самооцінки та рівня домагань молоді з її можливостями та реаліями ринкового становища. Тому важливим, на нашу думку, було з'ясування матеріальних, фінансових запитів молоді при майбутньому працевлаштуванні. На запитання „Який мінімальний розмір заробітної плати (доходу) зміг би Вас задовольнити по закінченню ВНЗ” відповіді виявилися досить показовими. Складні умови виживання схиляють молодь до вибору високого заробітку. Цей мінімум сягає максимуму можливостей суспільства, бо має межі „від 1000-1500 грн.” (1,7%), „від 1501-3000 грн.” (14%) до „3001-5000 грн.” (82,6%). Очевидно, в сучасному соціальному середовищі молодого покоління спостерігається загальна закономірність зростання розмірів та якості споживацьких стандартів, що пов'язані передусім із домаганнями молодих поколінь, ніяк не забезпеченими їхніми соціальними можливостями. І це стає важливою проблемою, бо породжує напруженість у суспільстві, пошук масою молодих людей високооплачуваних посад, які суспільство невзможі їм надати. [, с. 168]

Також в результаті дослідження було встановлено, що в майбутньому працевлаштуванні молодь в більшості розраховує на власні сили - 48%, на допомогу знайомих або родичів – 13%, на допомогу впливових осіб – 11,3%, збирається відкрити власну справу – 13%, продовжити освіту – 11,3%. Лише

2,6% студентів збираються зареєструватися у центрі зайнятості (ЦЗ). Низький в цілому відсоток відповідей з питання стосовно майбутнього працевлаштування за допомогою ЦЗ свідчить, насамперед, про слабку обізнаність молоді щодо напрямів та якості роботи цих центрів. Як і передбачалось, найчіткіше знають яким чином будуть працевлаштовуватися і де працювати ті, хто зумів сумістити навчання у ВНЗ з практичною роботою.

Отже, результати дослідження установок студентської молоді стосовно майбутнього працевлаштування дають підстави стверджувати, що:

1. Для контингенту молодих людей, котрі отримали професійну освіту (середньо-спеціальну або вищу) і вийшли на ринок праці в пошуках першої в житті роботи, характерно поєднання високого рівня теоретичної підготовки і відсутність практичних навичок і виробничого досвіду. В той же час усвідомлення молодою людиною своєї гарної підготовленості, присутність певних професійних амбіцій і честолюбства, прагнення до успіхів у кар'єрі формують у молоді завищенні вимоги до майбутнього робочого місця як з точки зору характеру, умов і змісту праці, так і з точки зору її оплати;

2. Сучасні орієнтації молоді, що формують її ставлення до праці суперечливі. З одного боку, молодь досить оптимістично ставиться до можливостей працевлаштування в ринкових умовах. Вона достатньо високо оцінює свої можливості адаптації до конкуренції на ринку праці. В той же час студентська молодь занепокоєна перспективою безробіття і вважає за серйозні перешкоди на шляху до успішного працевлаштування відсутність досвіду роботи та достатньо мала затребуваність на ринку праці набутої професії;

3. Ріст вимог роботодавців до практичного досвіду випускників змушують останніх здобувати цей досвід в період навчання у ВНЗ. Серед основних цілей зайнятості студентської молоді висувається турбота про післявузівське працевлаштування та необхідність покращити власне матеріальне становище. Студентство працює для заробітку (38,3%), для

„підвищення конкурентних переваг” на ринку праці після закінчення ВНЗ (34%) та отриманню трудового стажу (13%). Кожний п’ятий студент визнає свій досвід як такий, що дозволяє розкрити творчий потенціал;

4. В процесі майбутнього працевлаштування студенти переважно розраховують на власні сили, а також на допомогу родичів чи знайомих. Лише 2,6% опитаних студентів збираються зареєструватися у центрі зайнятості. Найчіткіше знають яким чином будуть працевлаштовуватися і де працювати ті, хто зумів сумістити навчання у ВНЗ з практичною роботою.